

Kursinnhold del 1

Innføring, grunnlag, forutsetninger og planlegging av turruter

Kursplanen beskriver de overordnede linjene og er viktig å ha lest før en leser dette dokumentet. For å illustrere hvordan en kan legge opp undervisningen kommer det her en del forslag til praktiske øvelser. Kursinnholdet er også ment som en huskeliste i teoridelen. I det praktiske arbeidet er det fullt mulig å kombinere ulike kapitler i gruppen. Smågrupper utfører ulike oppgaver, eller hele gruppen utfører flere oppgaver på turen.

Ved bruk av utstyr som krever sikkerhet er det svært viktig at riktig utstyr benyttes og at redskapen bare blir brukt av kyndige personer. For bruk av motorsag kreves dokumenterte kunnskaper som kurs og annet.

Del 1 dekker side 1 – 39 og side 101 – 103 i Merkehåndboka. I tillegg kommer relevante vedlegg. Deltakerne på kurset skal på forhånd ha lest boka. Det skal gjennomføres en test i starten av kurset. Del 1 er hovedsakelig teoretisk, selv om det også er rom for praktisk arbeid, spesielt rundt planlegging av rute.

Under følger en del punkt knyttet til hvert kapittel. De kan være til hjelp i gjennomgangen.

MERKEHÅNDBOKA – ET PRAKTISK VERKTØY

- Presentasjon av Merkehåndboka, historien, hvem som har utgitt boka.
- Hvorfor trenger vi et felles nasjonalt system?
- Små og naturvennlige tiltak.
- Ferdsel på vann.
- Gå gjennom fasene i arbeidet med tilrettelegging av en rute.
- Gå gjennom eller gjør oppmerksom på begrepsavklaringene.

ALLEMANSRETTE OG FRILUFTSLOVEN

- Allemansretten i stikkordsform. Hvilke rettigheter og plikter har vi?
- Skille mellom innmark og utmark.
- Ferdselsrett og oppholdsrett.
- Rett til tilrettelegging, merking og skilting – hva trengs av tillatelser?

KULTURMINNER OG NATURMANGFOLDLOVEN

- Ofte i tilknytning til turruter. Hva er relevant å ta med i informasjonen?
- Hva er et kulturminne?
- Hvordan forholde oss til kulturminner?
- Verneformene nasjonalparker, landskapsvernområder og naturreservater.
- Hva skiller disse verneformene?
- Hvem forvalter de ulike verneformene?

- Hva skal en ta hensyn til i slike områder?

NATURVENNLIG TILRETTELEGGING

- Hva menes med begrepet?
- Hvordan forholder Merkehåndboka seg til begrepet?
- Hvor mye tilrettelegging er nødvendig?

STEDSNAVNLØVEN

- Navn på geografiske lokaliteter i alle størrelser.
- Stedsnavn har flere funksjoner.
- Tilrettelegging bidrar til kjennskap og aktiv bruk av stedsnavn.
- Viktig at stedsnavnene brukes korrekt.

SIKKERHET OG ERSTATNINGSANSVAR

- HMS er viktig i tilretteleggingsarbeidet og for den enkelte turgåer.
- Hver enkelt har ansvar for egen sikkerhet på tur.
- Turgåere bør kunne stole på at tilrettelagte ruter er trygge under normale forhold.
- Gå gjennom punktene ansvarlig for rutene må tenke på.

AVTALER OG TINGLYSING

- Tilrettelegging krever grunneiers samtykke.
- Skriftlig avtale anbefales. Forslag til grunneierkontrakt vedlagt Merkehåndboka.
- Trenger ikke grunneieravtale for å inntegne / kartfeste tydelige ferdselsårer.
- Støtteordninger for tilrettelegging kan ha krav om grunneieravtaler.

MOTORFERDSEL I UTMARK

- Motorferdselloven regulerer motorferdsel i utmark.
- Motorferdsel er i utgangspunktet ikke tillatt i utmark.
- Trengs det motorisert transport i tilknytning til tilrettelegging kreves det tillatelser av kommune og grunneiere og eventuelt andre aktører.

BEDRE TILGJENGELIGHET

- Diskrimineringsloven fastslår at det er pliktig å sikre universell utforming.
- Universelt utformede uteområder omfattes ikke av Merkehåndboka.

- Merkehåndboka har mange forslag for å bedre tilgjengelighet gjennom krav og anbefalinger.
- Gradering gir brukere oversikt over vanskelighetsgrad på rutene.
- Merke og graderingsfarger kan være en utfordring for fargeblinde.
- Skiltmalene som presenteres i Merkehåndboka er utformet med tanke på lesbarhet og forståelse.
- Rydding av ruter øker tilgjengeligheten.

GODE STEDER Å BO OG BESØKE

- Enkel fysisk tilrettelegging er et felles gode.
- Når turruter planlegges bør det å skape bedre opplevelser for brukerne stå sentralt.
- Gå gjennom kulepunktene i kapittelet.
- Unngå å skape dårlige opplevelser, som forvirrende merking, mangel på merking eller dårlig vedlikehold.
- Økt terrengsykling kan gi interesse motsetninger med vandrere.
- Merkehåndboka bidrar med tilretteleggingstiltak for terrengsykling.

PLANLEGGING AV TURRUTER

- Bred politisk enighet om at flere utøver friluftsliv.
- Tilrettelegging av turruter er et viktig virkemiddel.
- Viktig bidrag i utviklingen av et bærekraftig reiseliv.
- Tilrettelegging av turruter medfører inngrep, og nye ruter må vurderes om det er behov for.

GROVPLANLEGGING AV RUTER

- Grovplanleggingen foregår i hovedsak på kart, og i noen tilfeller ved befarings.
- Lag oversiktskart over turruter i området.
- Vurdere behovet for nye ruter.
- Finn attraktive og interessante områder langs ruten.
- Mål om at mest mulig av ruten skal ligge i naturområder.
- For terrengopparbeidede ruter kreves det omfattende arbeid med planlegging og innhenting av tillatelser. Merkehåndboka omfatter ikke slike tiltak.
- Ved ferdsel på vann kan det være aktuelt med anbefaling av led.
- Kontakt med berørte parter som grunneiere, kommune, verneområder og andre.
- Avklare vedlikeholdsansvaret.
- Eventuell befarings kan gjøres som praktisk øvelse.

DETALJPLANLEGGING

- Planlegge behovet for rydding, tilrettelegging, skilting og informasjonstavler.
- Kjentfolk bør benyttes og flere alternative ruter bør testes ut.

- Gå gjennom punktene over hva en bør unngå.
- Unngå erosjonsutsatte områder. Tenk over at ruta skal tåle ferdsel uansett årstid.
- Ta hensyn til terrengforhold.
- Ruter på snø – gå gjennom punktene i kapittelet.
- Sykkelruter skal være naturlige med tanke på underlag og naturopplevelser.
- Stisyklister søker etter motoriske utfordringer og flyt.
- Sykkelruter forholder seg til en rekke ulike stigningsforhold, se punktene i Merkehåndboka.
- Rutene må testes til riktig årstid og gjerne med GPS-spor.
- Nøyaktighet i forhold til stedsnavn.
- **Tilretteleggingsplan** – plan for rydding, klopper osv. Viktig med hensyn til å planlegge arbeidsmengde og økonomi.
- **Merkeplan** – Hvilke deler av ruten som trenger merking.
- **Skiltplan** – Hvordan skiltene skal se ut, hvor de skal stå og festemateriell.
- Som praktisk tilnærming på kurset kan små grupper finne beste traseen.
- Gruppene kan lage skiltplan.
- Befaring av ruten som skal lages.

GODKJENNING OG TILLATELSER

- Tidligere omtalt i Merkehåndboka.
- Innhenting av tillatelser av grunneiere, kommuner og andre.
- Forslag til grunneieravtale ligger vedlagt Merkehåndboka.
- Motorferdsel i forbindelse med tilretteleggingsarbeid krever tillatelser.
- Ulike støtteordninger krever tillatelser.

VEDLIKEHOLD AV RUTER

- Forslag til vedlikeholdsavtale ligger vedlagt Merkehåndboka.
- Rydding av vegetasjon.
- Oppfrisking av merking.
- Utskifting av skilt og informasjonstavler.
- Inn- og utlegging av klopper og bruer.
- Rydding av vegetasjon i skiløyper.
- Skiløyper må inspiseres regelmessig.
- Endringer i rutenettet må oppdateres i skilting. Viktig med oversikt og registrering på kart.
- Dette kan gjøres som en praktisk øvelse.

EVENTUELL NEDLEGGING AV RUTER

- Av sikkerhetsmessige hensyn skal alle skilt, merking, varder, klopper og bruer fjernes.
- Vær sikker på at alt som blir fjernet tilhører ruten, og ikke merker som tilhører andre.

- Ansvarlig for ruten har ansvar for nedlegging.
- Husk å oppdatere informasjon på hytter, turistkontor og andre steder.
- Meld fra om nedleggelser i www.rettikartet.no